

7. Царик О. Наукові засади формування культури мовлення. *Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки»*. 2014. № 10. С. 72–78. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/16661/1/1.pdf> (дата звернення: 10.02.2020).

Отримано 18.02.2020

УДК 371.322:378.126

Андрій Олександрович КУЧЕРЯВИЙ,
*професор кафедри військової психології та педагогіки
Військового інституту Київського національного
університету імені Тараса Шевченка,
доктор педагогічних наук, доцент*

КУРСАНТ ВИЩОГО ЗАКЛАДУ ОСВІТИ ВІЙСЬКОВОГО ТИПУ ЯК СУБ'ЄКТ САМОУПРАВЛІННЯ НАВЧАЛЬНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

Класична система управління вищим закладом освіти містить різних посадовців, проте курсант не належить до неї. Водночас майбутній офіцер здійснює самоуправління навчальною діяльністю. Ця обставина недостатньо вивчена фахівцями та зумовлює проблему дослідження. Її розв'язання полягає, зокрема, у дослідженні функцій майбутнього офіцера, які він виконує в процесі самоуправління навчальною роботою. Такими функціями є мотиваційна (має системно-мотиваційну та самомотиваційну похідні), конструктивна (похідні – функції цільового самовизначення та створення навчальних умов), організаційна (похідними є планування навчальної роботи та її поточна самоорганізація), самостимулювання та самоконтролю.

У жодних нормативних документах студенти та курсанти ВЗО не представлені як особи, що виконують управлінські функції. Водночас вони здійснюють планування, організацію, контроль й інші управлінські дії щодо власної самостійної роботи та навчання в цілому. Ця обставина свідчить про невідповідність теорії управління освітою дійсній практиці самоуправління курсантами та студентами навчальною діяльністю, що не дозволяє в повній мірі реалізуватися системі управління, зокрема у ВЗО військового типу та, як наслідок, підвищити ефективність освітнього процесу. Розв'язання цієї проблеми вимагає, у тому числі, визначення функцій самоуправління курсантами ВЗО військового типу їхньою навчальною діяльністю, що і є метою цього дослідження.

Сукупність зазначених функцій ми визначимо на підставі положень класичної теорії менеджменту [1], теорії управління у вищих закладах освіти [2] та власного досвіду [3; 4].

Першою з них є **мотиваційна** функція курсанта, яка, вважаємо, має дві похідні функції – **системно-мотиваційну** та **самомотиваційну**.

Перша похідна свідчить про вплив майбутнього офіцера на діяльність усієї управлінської системи управління. Відбувається це через те, що він демонструє власні потреби у навчальній діяльності та наголошує на них при спілкуванні з викладачами, керівниками кафедр і факультетів. Навчальні потреби курсанта можуть стосуватися якості навчальної продукції, навчального обладнання, використання ресурсів дистанційного навчання тощо.

Друга похідна функція, самомотиваційна, полягає у визначенні курсантом власних потреб та їх реалізації. Ці потреби можуть мати різне походження та бути за своєю природою соціальними, пізнавальними, творчими, професійно орієнтованими тощо. Питання самомотивування, на наш погляд, тісно пов'язане з питанням рефлексії майбутнього офіцера як особистості та фахівця. При цьому він має аналізувати стан та перспективи своїх досягнень з огляду на якість взаємодії з викладачами, результати успішності проходження навчальних практик та стажування тощо. Подібна рефлексивна діяльність, вважаємо, дозволить курсанту знайти мотивацію щодо активної навчальної діяльності, тобто відбудеться дія самомотивування.

Конструктивна функція курсанта також має дві похідні, зокрема функцію **цільового самовизначення**. Зокрема, майбутній офіцер визначає цілі своєї підготовки до несення служби взагалі. Наприклад, вони стосуються набуття ним особистісних рис офіцера щодо рівня освіченості, фахової кваліфікації, морально-вольових якостей тощо, при цьому навчальна діяльність стає засобом досягнення відповідних цілей.

Також курсант визначає й поточні цілі щодо вивчення окремих навчальних дисциплін та засвоєння їх змісту, а також виконання певних навчальних вправ.

Іншою похідною конструктивної функції курсанта є функція **створення навчальних умов**, що є особливо актуальним стосовно самостійної навчальної діяльності.

Очевидним проявом управлінського характеру діяльності курсанта є виконання ним **організаційної** функції, зокрема такої її похідної, як функція **планування навчальної роботи**. Здійснюючи її, курсант забезпечує, в першу чергу, стабільні організаційні умови власної самостійної навчальної діяльності через розподіл вільного від аудиторних занять та виконання службових обов'язків курсанта часу, а також інших організаційних процедур.

Похідною організаційної функції є й функція **поточної самоорганізації**. Мова йде про організацію виконання поточних навчальних завдань, здебільше в ході самостійної роботи або під час колективного виконання вправ, наприклад, під час рольових і ділових ігор, коли самостійність курсанта покладається в основу навчальної методики чи технології.

Управлінська стимулювальна діяльність курсанта зумовлена виконанням ним відповідної функції **самостимулювання**. На наш погляд, вона може відбуватися в спосіб здійснення самозобов'язань, самообмежень, самозаохочень чи самопокарань тощо, що вимагає від нього прояву морально-вольових якостей та характеру.

Контролююча діяльність курсанта як класичного управлінця відбувається через виконання ним функції **самоконтролю**, який має кілька напрямів. По-перше, курсант повинен контролювати себе протягом усього часу здобуття вищої освіти як особу, яка поступово набуває певного фахового рівня. За підсумками сесій результати цього самоконтролю мають підштовхнути курсанта до висновків щодо оптимальності навчальних зусиль та, у випадку необхідності, спонукати до прийняття рішень щодо характеру та змісту навчальної діяльності, зокрема самостійної. По-друге, самоконтроль відбувається при вивченні окремих навчальних дисциплін, коли курсант постійно співвідносить рівень поточних навчальних досягнень з вимогами викладача та навчальних програм. По-третє, самоконтролю підлягає якість виконання окремих навчальних завдань. По-четверте, самоконтроль стосується якості навчальної діяльності як такої. Мова йде про вивчення власних навчальних досягнень, усвідомлення ступеня досягнення раніше визначених цілей близької, середньої чи далекої перспективи. Відповідні висновки мають позначатися на корегуванні способу чи змісту виконання окремих функцій.

Визначені функції відповідають всім напрямам діяльності класичного управлінця та управлінця в освітньому закладі та утворюють певну систему. Вважаємо, що інші представники системи управління ВЗО військового типу (ректор, декан, начальник кафедри тощо) повинні сприяти розвитку курсанта як суб'єкта самоуправління навчальною діяльністю та всебічно спонукати його до самоуправління, адже воно закладає нові механізми активізації навчання та, як наслідок, позитивно позначається на якості підготовки майбутнього офіцера.

Список бібліографічних посилань

1. Мескон М. Х., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента. М. : Дело, 1992. 702 с.
2. Хриков Є. М. Управління навчальним закладом : навч. посіб. Київ : Знання, 2006. 365 с.
3. Кучерявий А. О. Управління самостійною навчальною діяльністю майбутніх юристів. Черкаси : Чабаненко Ю. А., 2014. 344 с.
4. Кучерявий А. О. Майбутній юрист в системі управління самостійною роботою студентів. *Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки»*. 2013. № 37 (290). С. 54–59.

Отримано 18.02.2020

